

УДК [37.034:159.964.21]:316.77
DOI: 10.24144/2524-0609.2019.44.18-22

Браніцька Тетяна Ромуальдівна

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра психолого-педагогічної освіти та соціальних наук

КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»

м.Вінниця, Україна

tatjanarom4@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4503-3140>

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Анотація. Мета статті – дослідження міжкультурної компетентності як важливої складової професійної діяльності фахівців соціальної сфери. Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури, узагальнення наукових визначень. У статті проаналізовано та узагальнено наукові тлумачення щодо поняття міжкультурної компетентності фахівців соціальної сфери діяльності; виділено головні ознаки, компоненти, шляхи її удосконалення. Міжкультурна компетентність базується на знаннях особливостей культури спілкування, мислення, почуттів, мови, взаємодії різних соціальних груп суспільства або окремої особистості. В умовах багатонаціонального українського суспільства проблема міжкультурної компетентності, комунікації в соціальному середовищі є актуальною. Тому надзвичайно важливо розвивати сучасні тенденції міжкультурної взаємодії: набуття відповідних знань та навичок; підвищення рівня комунікабельності й толерантності, що передбачає розвиток культурного потенціалу фахівців соціальної сфери. Міжкультурна компетентність соціального працівника є: умовою його конкурентоспроможності; основою досягнення успіху при виконанні своїх обов'язків; важливим показником професійної компетентності особистості, здатної засвоїти та практично використовувати необмежений спектр компетенцій, знань, умінь, соціокультурну грамотність та науковий світогляд. Соціальні працівники мають забезпечувати рівність прав і свобод людей, сприяти здійсненню громадянами своїх етнокультурних прав, запобігати міжетнічним, міжрелігійним, соціальним конфліктам, злагоді в суспільстві. Потребує уваги проблема не тільки фундаментальної професійної підготовки соціальних працівників, а й формування їхньої міжкультурної компетентності, оскільки вона визнається як одна з важливих професійних вимог до сучасних фахівців соціальної роботи для ефективного виконання своїх професійних обов'язків.

Ключові слова: культура; міжкультурна компетентність; професійна діяльність; соціальний працівник.

Вступ. До сучасних тенденцій, що спричиняють зміни в освіті, належать інтенсифікація темпів її розвитку, інтеграційні та глобалізаційні процеси, що зумовлюють суттєве розширення масштабів міжкультурної взаємодії, актуалізують підвищення рівня комунікабельності й толерантності фахівців; передбачають розвиток культурного потенціалу фахівців соціальної сфери, внаслідок чого у них виникає потреба набуття відповідних знань та навичок ефективної професійної взаємодії та міжкультурної комунікації в умовах полікультурного середовища.

Проблема міжкультурної компетентності фахівців соціальної сфери діяльності є надзвичайно важливим показником професійної компетентності, та означає сформованість полікультурної особистості, здатної засвоїти та практично використовувати необмежений спектр компетенцій, знань, умінь, соціокультурну грамотність та науковий світогляд для ефективного вирішення актуальних проблем в сучасному полікультурному соціальному середовищі.

Соціальний працівник в умовах багатонаціонального українського суспільства має бути підготовленим до міжкультурної взаємодії та спілкування в полікультурному соціальному середовищі, бути компетентним та ефективним у міжкультурній комунікації. Соціальні працівники мають забезпечувати рівність прав і свобод людей, сприяти здійсненню громадянами своїх етнокультурних прав, сприяти злагоді в суспільстві, запобігати міжетнічним конфліктам. Тому міжкультурна компетентність визнається як одна з важливих професійних вимог до сучасних фахівців соціальної роботи. Володіння міжкультурною компетентністю є основою досягнення успіху в міжкультурній взаємодії та ефективному виконанні своїх професійних обов'язків.

Пошук шляхів формування та удосконалення міжкультурної компетентності фахівців соціальної сфери діяльності базується на знаннях особливостей

культури спілкування, мислення, почуттів, мови, взаємодії різних культур, соціальних груп суспільства або окремої особистості, що сприятиме відродженню духовно-моральних основ людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми загальної, духовної, професійної, конфліктологічної, психологічної, педагогічної культур, міжкультурної компетентності фахівців вивчаються вітчизняними і зарубіжними вченими в галузі педагогіки, психології, філософії, культурології, соціології, етнопсихології, конфліктології та з інших точок зору. Для розуміння та сприйняття категорії «міжкультурна компетентність» необхідно проаналізувати та узагальнити поняття «культура», «професійна культура», «конфліктологічна культура».

Теоретичний аналіз наукових тлумачень категорій «культура», «професійна культура» (М.Бахтін, В.Біблер, Є.Бондаревська, Л.Виготський, КГірц, А.Запесоцький, І.Зимня, М.Каган, О.Леонтєв, К.Леві-Строс, Т.Ліпич, Е.Тейлор, П.Шафер, Г.Шевченко) уможливив зробити узагальнення поняття та трактувати його як: невід'ємний атрибут людського існування; форма буття і спілкування людей минулого, сучасного й майбутнього (Біблер, 1989); форма спілкування людей різних культур, вона є там, де є, як мінімум, дві культури, а самосвідомість культури є формою її буття на межі з іншою культурою (Виготський, 1978); якість діяльності, сукупність вияву життя; ступінь узгодженості способу життя з нормами суспільного життя; соціальний феномен, механізм самодетермінації індивіда в соціумі (Бахтін, 1979); багатогранне, полікультурне явище; сукупність людських цінностей; усе те, що звеличує, гуманізує життя й людські взаємини, виражає якість освоєння людського світу (Шевченко, 2015); сукупність стійких форм діяльності; соціальний механізм взаємодії індивіда із середовищем, що вможливорює передавання досвіду в певній сфері діяльності (Зимня,

2006).

Концепції міжкультурної комунікації Е.Холла, К.Гирца, В.Гудікуна, Г.Тріандіса, Г.Хофштеде зумовили стрімке зростання інтересу до дослідження різних проблем міжкультурної взаємодії та діалогу культур.

Нині більшість колишніх підходів до проблеми діалогу культур зазнає змін і вимагає глибокого дослідження, оскільки в сучасному світі відбуваються процеси глобалізації та інтеграції суспільства. Тому все більше актуальності набувають ідеї «універсального діалогу» М.Кагана, «діалогу культурних світів» Г.Померанца, «полілогу культур» як форми діалогу безлічі культур О.Астаф'євої. Справедливо зауважує Т.Ліпіч, що представлена в останні десятиліття діалогічна тематика має бути осмислена в рамках широкого культурного контексту епохи, що характеризується розвитком толерантних поведінкових установок, міжконфесійним, міжкультурним діалогом (Ліпіч, 2009).

Уважаємо, що міжкультурна компетентність є важливою складовою професійної, а отже й конфліктологічної культури, оскільки для діяльності фахівців соціальної сфери в умовах полікультурного середовища правильне розуміння сутності поняття «конфліктологічна культура» сприяє пошуку шляхів попередження міжкультурних та соціальних конфліктів.

Конфліктологічна культура як інтегративна категорія, як багатоаспектне особистісне утворення поєднує різні напрями розвитку особистості: загальнокультурний (культура мислення, мовлення, почуттів, поведінки, комунікативна культура та ін.); професійний (психологічна культура, культура професійної діяльності) (Браніцька, 2018).

Формування міжкультурної компетентності, конфліктологічної культури працівників соціальної сфери супроводжуване суттєвими змінами в особистісних якостях, характері, спрямованості та можливостях. Зміни відбуваються в мотиваційно-ціннісній, емоційно-вольовій, когнітивній, діяльнісній, комунікативній і поведінковій сферах.

Соціальний працівник в умовах багатонаціонального українського суспільства має бути підготовленим до міжкультурної взаємодії та спілкування в полікультурному соціальному середовищі, бути компетентним та ефективним у міжкультурній взаємодії, а також володіти конфліктологічною культурою. Міжкультурна компетентність є проявом певного рівня розвитку людини, зокрема, і фахівця соціальної сфери як представника типу професій «людина - людина» який повинен бути готовим до спілкування, взаємодіяти в конструктивному діалозі. Крім того, міжкультурна компетентність слугує особистісним ресурсом, становлення якого не обмежене в часі й може відбуватися протягом усього життя людини.

Мета статті – дослідження міжкультурної компетентності як важливої складової професійної діяльності фахівців соціальної сфери.

Завдання дослідження: проаналізувати та узагальнити наукові тлумачення щодо поняття міжкультурної компетентності фахівців соціальної сфери діяльності; окреслити головні ознаки сформованості складових компонентів міжкультурної компетентності, які визначають її зміст; визначити шляхи удосконалення міжкультурної компетентності фахівців соціальної сфери.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури, узагальнення наукових визначень.

Виклад основного матеріалу. Проблема міжкультурної компетентності та комунікації фахівців

різних напрямів діяльності займаються вітчизняні та зарубіжні вчені, філософи, педагоги, психологи (Т.Атрошенко, Девід Мацумото, В.Нароліна, В.Поліщук, Джон Равен, О.Садохін, Едвард Холл, Е.Рогерс, К.Кнапп, В.Гудікуна), висловлюючи різні погляди на сутність, структуру та практичне значення даного феномену.

Цікавими та практично спрямованими є погляди О.М.Слюсаренко щодо сутності «компетентності», котра вважає, що «компетентність» передбачає не стільки наявність значного обсягу знань і досвіду, скільки вміння актуалізувати ці знання та вміння застосовувати їх в потрібний момент з метою реалізації своїх професійних функцій. Аналізуючи критеріальну діагностику компетентності О.М.Слюсаренко підкреслює: компетентність є самостійно реалізованою спроможністю, зумовленою набутими знаннями та життєвим досвідом, цінностями і здібностями, розвинутими в результаті пізнавальної діяльності та освітньої практики; компетентність передбачає володіння та вміння користуватися знаннями, вміннями та навичками, а не просту їх «формально механічну» наявність (Слюсаренко, 2009).

Британський психолог Джон Равен трактує компетентність як специфічну здатність фахівця виконувати конкретні дії в конкретній предметній сфері і включає вузькоспеціалізовані знання, навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії (Равен, 2013).

Джон Равен розмежовує рівні компетентності: спеціальна, соціальна, особистісна компетентність та виокремлює вищі компетентності, які характеризуються: ініціативністю, здатністю організовувати людей для виконання поставлених завдань; вмінням аналізувати та передбачати можливі наслідки своїх дій. Він вважає, що оцінюючи компетентність індивіда у певній галузі діяльності, потрібно враховувати його власні інтереси, цілі та пріоритети, котрі сприяють зацікавленості, мотивації, розвитку та самодосконаленню. В структурі компетентності дослідник виділяє три рівні: інтегративна компетентність, психологічна компетентність, діяльнісна компетентність. До інтегративної компетентності відносить здатність фахівця до інтеграції знань і навичок та уміння використовувати їх у практичній життєдіяльності. Психологічну компетентність складає розвинена система емоцій, здатна забезпечити адекватне сприйняття навколишнього світу і реальної ситуаційної поведінки людей. Діяльнісна компетентність проявляється у конкретних сферах практичної діяльності фахівця, що виражається в умінні працювати з людьми, долати невизначеність, реалізувати намічені плани. (Равен, 2013).

Поняття «міжкультурна комунікація» вперше визначив антрополог Едвард Холл та розпочав аналіз невербальної комунікації і написав відому книгу «Тиха мова» (1959).

В теорії міжкультурної комунікації О.Садохін підкреслює існуючі соціокультурні, мовні традиційні відмінності різних культур, і наголошує, що здатність особистості освоїти культурні цінності інших народів означає взаємну зацікавленість партнерів один в одному, можливість задоволення ними своїх потреб та запитів, ступінь їх готовності брати участь в діалозі культур. Сприйняття і ставлення до цих культурних відмінностей, розбіжностей впливають на вид, форму і результат взаємодії, спілкування (Садохін та Грушевицька, 2004).

Отже, для досягнення взаєморозуміння між представниками різних культур необхідна певна сукупність знань, навичок та вмінь, спільних для всіх

комунікантів, що є ознакою «міжкультурної компетентності».

Міжкультурна компетентність фахівців соціальної сфери діяльності, на думку В.Поліщук, «відображає філософський, культурологічний, психологічний, етнологічний та інші аспекти їх підготовки, в центрі якої знаходяться питання культури і внутрішнього світу людини» (Поліщук, 2016).

Уважаємо, що міжкультурна компетентність фахівців соціальної сфери є: необхідною умовою їхньої конкурентоспроможності, оскільки сприяє ефективності міжкультурної взаємодії; механізмом гармонізації соціальних відносин між різними групами, між представниками різних етносів та культурних традицій, а також гармонізації міжособистісних відносин у полікультурному професійному середовищі.

Отже, конкретизуючи, можна стверджувати, що міжкультурна компетентність фахівців соціальної сфери діяльності проявляється: а) в знаннях історичних, культурних традицій, національних цінностей, самосвідомості суб'єктів взаємодії, економічних, соціально-політичних, релігійних особливостей полікультурного середовища; б) в мотиваційній готовності та здатності соціального працівника до міжкультурного діалогу та комунікації; в) у сформованості «комунікативних умінь та навичок, завдяки яким особистість може успішно спілкуватися й взаємодіяти з носіями інших культур на всіх рівнях міжкультурної комунікації» (Поліщук, 2016), в здатності досягати зворотного зв'язку в результаті спілкування при виконанні професійних обов'язків в полікультурному регіоні.

Реалії сьогодення дають можливість зауважити, що значна частина фахівців соціальної сфери мають недостатньо сформовані професійні міжкультурні компетентності: здатність до конструктивного спілкування; сприйняття почуттів, поведінки, стилю мислення представників різних соціальних груп, етнокультур. Тому головним напрямом удосконалення системи професійної міжкультурної компетентності є: формування світоглядної культури, духовності, толерантності, конфліктологічної культури, комунікативної культури, мовної культури фахівців соціальної сфери.

Узагальнюючи праці вітчизняних та зарубіжних науковців щодо поняття «міжкультурна компетентність» фахівців різного профілю діяльності, котре має певні специфічні особливості, але зауважимо, що процес формування міжкультурної компетентності базується на основних принципах дидактики (науковості, доступності, послідовності, систематичності, наочності, зв'язку із життям, гуманізації), а також – на специфічних, вирішальних для формування саме міжкультурної компетентності принципах: цілеспрямованості, взаємозбагачення культур, комплексності, етнічності, діалогічності, інноваційності навчання та мотивації до самовдосконалення.

Готовність соціального працівника до взаємодії з представниками іншої культури, повага до інших культурних цінностей, традицій, здатність розпізнавати, поважати та ефективно використовувати відмінності у стилі мислення, поведінки своєї та іншої культури під час комунікації сприяє удосконаленню міжкультурної компетентності.

Дослідники визначають міжкультурну компетентність у комунікації як рівень, на якому індивід здатен ефективно обмінюватись інформацією з індивідами, що належать до іншої культури.

Компетентність у міжкультурній комунікації дослідник Девід Мацумото називає «міжкультурно-комунікативною компетентністю», визначає її як здат-

ність здійснювати ефективну комунікацію в міжкультурному контексті та розкриває 52 фактори, котрі її характеризують. Більшість цих факторів стосуються особистісних характеристик індивіда: здатність пристосовуватися до різних культур; здатність діяти в різних суспільних системах; здатність налагоджувати міжособистісні відносини; усвідомлення значимості культурних відмінностей; відсутність етноцентризму; культурна емпатія (Мацумото, 2003).

Німецький дослідник А.Кнапп Поттхофф розглядає міжкультурну компетентність у комунікації як «комплекс аналітичних і стратегічних здібностей, котрі розширюють інтерпретаційний спектр індивіда в процесі міжособистісної взаємодії з представниками іншої культури» (Кнапп, 1990).

Важливо зауважити, що характерною особливістю діяльності соціального працівника є спілкування, щирість, відкритість, допитливість для досягнення наміченої цілі. Тому сформованість міжкультурної компетентності фахівця в полікультурному суспільстві передбачає: здатність використовувати знання про іншу культурну дійсність; здатність встановлювати і підтримувати зв'язок між рідною та іншомовною культурою; уміння долати соціальні, культурні стереотипи; вміння ефективно використовувати комунікативні технології, проявляти себе як активного учасника міжкультурного комунікативного процесу.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**: полікультурний розвиток особистості соціального працівника в процесі формування міжкультурної компетентності ми розуміємо як закономірний та цілісний процес виховання системи цінностей, а саме: цінності знань про культури націй, етносів; цінності світоглядних та лінгвістичних знань, умінь, навичок; адекватної стратегії поведінки; цінності гуманістичних, демократичних поглядів. Міжкультурну компетентність ми визначаємо як інтегративне утворення, що характеризує професійну властивість особистості соціального працівника в своїй практичній діяльності керуватись системою міжкультурних та загальнолюдських цінностей на засадах діалогу культур та духовних цінностей. Тому вважаємо, що складовими компонентами міжкультурної компетентності є: ціннісно-когнітивний, мотиваційний та діяльнісний.

Ціннісно-когнітивний компонент включає: знання національних культур, мови, духовних, загальнолюдських цінностей, національних традицій; правила вербального та невербального спілкування; знання менталітету, правових та соціальних норм життя полікультурного суспільства.

Мотиваційний компонент включає: потребу та готовність соціального працівника до міжкультурної комунікації, до усвідомлення культурної ідентичності; потребу до самовдосконалення, до збагачення спектру цінностей.

Діяльнісний компонент включає: вміння соціального працівника створювати позитивний мікроклімат спілкування; вміння пристосовуватися до мінливих соціально-культурних умов; здатність контролювати емоції; здатність до самоаналізу, гнучкість мислення; вміння встановлювати діалог на основі щирості, толерантності, емпатії, взаємоповаги; вміння усунувати непорозуміння й конфліктні ситуації, володіння культурою спілкування; здатність сприймати та поважати думку та поведінку інших.

Отже полікультурний розвиток особистості фахівців соціальної сфери діяльності підвищує ступінь професійності працівника та сприяє удосконаленню його міжкультурної компетентності.

Список використаної літератури

- Атрощенко Т. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців: зарубіжний досвід. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип.2(39). С.11–14.
- Бахтин М. Проблемы поэтики Достоевского. Москва: Искусство, 1979. 320 с.
- Библер В. Культура. Диалог культур. Опыт определения. *Вопросы философии*. 1989. № 6. С. 31 – 42.
- Браніцька Т. Р. Конфліктологічна культура фахівців соціономічних професій: технологія формування: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. 462 с.
- Зимняя И. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека. *Интернет-журнал "Эйдос"* 2006. 4 мая. URL: <http://www.eidos.ru/journal/htm> (дата звернення: 15.04.2019)
- Липич Т. Диалог как форма взаимодействия культур. *Научные ведомости Белгородского государственного университета: гуманитарные науки*. 2009. №10(65) С.50–54.
- Мацумото Д. Психология и культура. СПб.: Питер, 2003. 718 с.
- Наролина В.И. Межкультурная коммуникативная компетентность как интегративная способность межкультурного общения специалиста. *Электронный журнал «Психологическая наука и образование»*. 2010. № 2. С.1–13.
- Поліщук В.А. Підготовка майбутніх соціальних працівників США до вивчення полікультурного середовища як складова формування міжкультурної компетентності. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип.2(39). С.183-185.
- Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация; пер. с англ. В.И.Беплопольский. М.: Когито-Центр, 2013. 396 с.
- Садохин А.П. Межкультурная коммуникация: учебное пособие. М.: Альфа-М, ИНФРА-М, 2009. 288 с.
- Садохин А.П., Грушевицкая Т.Г. Культурология. Теория культуры: учеб. пособие для вузов. 22-е изд. М.: ЮНИТИДАНА, 2004. 365 с.
- Слюсаренко О.М. Кваліфікаційна критеріальність компетентності: понятійно-методологічні аспекти. *Компетентність в освітніх запитах. Філософія ОСВІТИ*. 2009. №1-2(8) [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/philedu/2009_1_2/21.pdf (дата звернення: 15.04.2019)
- Шевченко Г.П. Одухотворенный образ людини культуры XXI століття: процес його виховання у вищій школі. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. 5 (68). С.213-225.
- Knapp K. Interkulturelle Kommunikation. *Zeitschrift für Fremdsprachen for schung*. 1990. № 1. P. 62–93, P. 84–85.
- Gudykunst W., Kim Y.Y. Communication with strangers: An approach to intercultural communication. Boston: McGrawHill, 1997. 112 p.
- Rogers E.M., Steinfatt M.Th. Intercultural Communication. Waveland Press, Inc. Prospect Heights, Illinois, 1999. 292 p.

References

- Atroshchenko, T. (2016). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv: zarubizhnyi dosvid [Theoretical basis of the formation process of intercultural competence of future specialists: foreign experience]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work*, 2 (39), 11–14. [in Ukrainian].
- Bakhtyn, M. (1979). Problemy poetyky Dostoevskoho [Problems of Dostoevsky's Poetry]. Moscow: Iskesstvo. [in Russian].
- Bybler, V. (1989). Kultura. Dyaloh kultur. Opyt opredeleniya [The dialogue of cultures. Experience Definition]. *Voprosu fylosofiy*, 6, 31–42. [in Russian].
- Branitska, T.R. (2018). *Konfliktolohichna kultura fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii: tekhnolohiia formuvannia* [Conflictological culture of specialists in socio-occupational professions: technology of formation]. Vinnytsia: Nilan LTD. [in Ukrainian].
- Gudykunst, W., & Kim, Y.Y. (1997). Communication with strangers: An approach to intercultural communication. Boston: McGrawHill.
- Knapp, K. (1990). Interkulturelle Kommunikation. *Zeitschrift für Fremdsprachen for schung*, 1, 62–93, 84–85. [in German].
- Lypych, T. (2009). Dyalog kak forma vzaymodeistviya kultur [Dialogue as a form of interaction of cultures]. *Nauchnye vedomosti Belhorodskoho gosudarstvennogo unyversyteta: humanitarnye nauky*, 10 (65), 50–54. [in Russian].
- Matsumoto, D. (2003). *Psykholohiia y kultura* [Psychology and culture]. SPb.: Pyter. [in Russian].
- Narolyna, V.Y. (2010). Mezhhkulturaia kommunykativnaia kompetentnost kak yntehrativnaia sposobnost mezhhkulturnoho obshchennia spetsyalysta [Intercultural communicative competence as an integrative ability of intercultural communication of a specialist]. *Elektronnyi zhurnal «Psykholohicheskaia nauka y obrazovanye»*, 2, 1–13. [in Russian].
- Polishchuk, V.A. (2016). Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv SSHA do vyvchennia polikulturnoho seredovyscha yak skladova formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti [Training of the usa future social workers for the researching of multicultural environment as a part of intercultural competence formation]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work*, 2 (39), 183–185. [in Ukrainian].
- Raven, Dzh. (2013). *Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyivavlenye, razvytye y realizatsiia* [Competence in modern society: identification, development and implementation]. Moscow: Kohyto-Tsentr. [in Russian].
- Rogers, E.M., & Steinfatt, M.Th. (1999). Intercultural Communication. Waveland Press, Inc. Prospect Heights, Illinois.
- Sadokhyn, A.P. (2009). *Mezhkulturaia kommunykatsiia* [Intercultural communication]. Moscow: Alfa-M, YNFRA-M. [in Russian].
- Sadokhyn, A.P., & Hrushevytskaia, T.H. (2004). *Kulturolohiia. Teoriya kultury* [Cultural Studies. Theory of culture]. (22-nd ed). Moscow: YuNYTYDANA. [in Russian].
- Sliusarenko O.M. (2009). Kvalifikatsiina kryterialnist kompetentnosti: poniatiino-metodolohichni aspekty [Qualification criterion of competence: conceptual and methodological aspects]. *Kompetentnist v osvitnikh zapytakh. Filosofiia Osvity*, 1-2(8). Retrieved from: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/philedu/2009_1_2/21.pdf (last accessed: 15.04.2019). [in Ukrainian].
- Shevchenko, H.P. (2015). Odukhotvorenyi obraz liudyny kultury XXI stolittia: protses yoho vykhovannia u vyshchii shkoli [Illustrated image of human culture of the XXI century: the process of its education in high school]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 5 (68), 213–225. [in Ukrainian].
- Zymniaia, Y. (2006). Obshchaia kultura y sotsyalno-professionalnaia kompetentnost cheloveka [General culture and socio-professional competence of a person]. *Ynternet-zhurnal «Eidos»*, 4th May. Retrieved from <http://www.eidos.ru/journal/htm> (last accessed: 15.04.2019). [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 20.04.2019 р.
Стаття прийнята до друку 25.04.2019 р.

Браницкая Татьяна

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра психолого-педагогического образования и социальных наук
КВУЗ «Винницкая академия непрерывного образования»
г.Винница, Украина

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ

Аннотация. Цель статьи – исследование межкультурной компетентности как важной составляющей профессиональной деятельности специалистов социальной сферы. Методы исследования: теоретический анализ литературы, обобщение научных определений. В статье проанализированы и обобщены научные толкования относительно понятия межкультурной компетентности специалистов социальной сферы; выделены основные признаки межкультурной компетентности, пути совершенствования межкультурной компетентности специалистов социальной сферы деятельности, основанной на знаниях особенностей культуры общения, мышления, чувств, языка, взаимодействия различных социальных групп общества или отдельной личности. В условиях многонационального украинского общества актуальной является проблема взаимодействия и общения в поликультурной социальной среде, поэтому чрезвычайно важно развивать современные тенденции межкультурного взаимодействия: приобретение соответствующих знаний и навыков индивидами в условиях поликультурного образования; повышение уровня коммуникабельности и толерантности специалистов, предполагает развитие культурного потенциала специалистов социальной сферы.

Ключевые слова: культура; межкультурная компетентность; профессиональная деятельность; социальный работник.

Branitska Tetiana

Candidate of Pedagogical Sciences, PhD, Associate Professor
Department of Psychological-Pedagogical Education and Social Sciences
Communal Higher Educational Institution «Vinnytsia Academy of Continuing Education»
Vinnytsa, Ukraine

INTERCULTURAL COMPETENCE AS AN IMPORTANT FACTOR OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF SOCIAL SPHERE SPECIALISTS

Abstract. The purpose of the article is the study of intercultural competence as an important component of the professional activities of social work specialists. Research methods used: theoretical analysis of literature, generalisation of scientific definitions. The article analyzes and summarizes scientific interpretations of the concept of intercultural competence of specialists in the social sphere; The main features, components of the ways of its improvement are highlighted. In the context of multinational Ukrainian society, the problem of interaction and communication in a multicultural social environment is actual, therefore, it is important to develop modern trends of intercultural interaction: appropriate knowledge and skills acquiring by individuals in the conditions of multicultural education; raising the level of communicability and tolerance of specialists, which involves the specialists' cultural potential development in the social sphere. The intercultural competence of a social worker is a condition of his competitiveness; the basis of success in his duties accomplishment; an important indicator of the professional competence of the specialist's personality and his capability to master and use practically an unlimited range of competences, knowledge, skills, socio-cultural literacy and scientific outlook. Social workers should ensure equality of people's rights and freedoms, promote the citizens' ethnic and cultural rights implementation, prevent interethnic, interreligious, social conflicts, promote harmony in society. Intercultural competence of the social sphere specialists promotes the effectiveness of intercultural cooperation; the harmonization of social relations between different groups, between representatives of different ethnic groups and cultural traditions; harmonization of interpersonal relations in a professional environment. Formation of ideological culture, spirituality, tolerance, conflict culture, communicative culture, linguistic culture of the social professions specialists, which is possible on condition of readiness of the specialist personality to interact with other systems of cultural orientation and is based on respect for other cultural values, are the main directions in the process of intercultural competence formation. Polycultural development of a social worker personality in the process of forming intercultural competence is a logical and integral process of cultivating a system of intercultural and universal values on the basis of a dialogue of cultures and spiritual values.

Intercultural competence is the basic professional competence of a social worker. Intercultural competence of the social sphere specialist, the components of which are a value-cognitive, motivational, activity parts, ensures its readiness for professional activity in the conditions of the ethno-cultural diversity of modern society

Key words: culture; intercultural competence; professional activity; social worker.